

A hazaszeretet kultúrája

1823. január 22-e az a dátum, amely a *Himnusz* letisztázott kéziratán szerepel. Amikor 1989-ben a Kölcsey Társaság kezdeményezte, hogy ez a nap legyen a magyar kultúra napja, egyszerre kötötte ezt az ünnepet Kölcsey és a *Himnusz* nagyon is meghatározott gondolatköréhez, de nyitott egyszersmind tágas gondolati teret az ehhez társítható képzeteknek.

A *Himnusz* ugyanis nem egyszerűen a magyar irodalom, s így a magyar kultúra egy kiemelkedő teljesítménye. Annál is sokkal több, mintha keletkezésének korát, a magyar kultúra akkori állapotát és körülményeit hozzágondolva egy korszak reprezentánsává tesszük. A *Himnusz*t a magyar nemzet szívébe fogadta, a *Himnusz* összeforrott a magyar történelemmel, a magyarság szimbóluma lett. A *Himnusz* elválaszthatatlan a hazaszeretettől. A magyar kultúra, a *Himnusz* és a hazaszeretet kapcsolata azt is kifejezi, hogy a hazaszeretet is a magyar kultúra része, és hogy a hazaszeretetnek kultúrája van.

Ezért mondhatjuk, hogy a *Himnusz* romolhatatlan. Nem lehet vele visszaélni, mindig tiszta marad. A *Himnusz*t nem válthatja le semmi, nem helyettesíthető semmilyen más költeménnyel vagy zeneművel. A *Himnusz* egyedül és önmagában teljes, mint ahogyan a piros-fehér-zöld magyar zászló is.

Jól tudjuk, hogy a *Himnusz* annak idején a modern Magyarország megteremtésének része volt. Ugyanaz a szellem és igény állt mögötte, amely a többi nagy nemzeti intézményt életre hívta: a Nemzeti Könyvtárat, a Magyar Tudományos Akadémiát, a Nemzeti Színházat. Államfői látogatások alkalmával – kül- és belföldön – számtalanszor hallottam más nemzetek himnuszait: pattogó indulókat, népies hangvételi dalkat. S mindig boldog vagyok, amikor megszólal az ünnepélyes magyar himnusz. A magyarok tudják, hogy ennek titka a szöveg és dallam tökéletes egysége. A *Himnusz* alkalmas volt arra, hogy imádságos jellegével egyesítse és mindenkinek megőrizze azt, amit korábban a magyarok éreztek, amikor a „Boldogasszony anyánk”-at vagy az „Erős vár a mi Istenünk”-et énekelték. A *Himnusz* mindenkit befogadott, és a *Himnusz*t mindenki befogadhatja. Ez az egyesítés, a közös alap az, ami ma is él. Kölcsey sok-sok csalódása között a hazaszeretetben talált haza, abban nyert megnyugvást. A *Himnusz* ezt sűríti össze: ezért lehet mindig megnyugvás és kiindulópont.

A *Himnusz* 1989 óta alkotmányos védelem alatt áll: hivatalosan is a Magyar Köztársaság nemzeti jelképe, Magyarország szuverenitásának egyik kifejezője, de

---

Elhangzott a Magyar Kultúra Napja alkalmából Szatmárcsekén, 2010. január 17-én.

a *Himnusz* egyszersmind a magyar nemzet ennél szélesebb közösségének is jelképe, minden magyar, az egész nemzet himnusza.

Még mielőtt erről beszélnék, szeretném megosztani az ünneplő közösséggel azt a gondolatot, hogy a *Himnusz* bensőséges kapcsolatba hozható a magyar alkotmánnyal – vagy ahogy Kölcsey nevezte *Országgyűlési napló*­jában: a szabadság alkotmányával. Szokás ugyanis, hogy az alkotmányok bevezetési ünnepélyesen szólnak az illető ország történelméről, a küzdelmekről, amelyek az alkotmányig elvezették. Más preambulumok azokat az értékeket sorolják fel, amelyeket az alkotmány alatt élő közösség magáénak vall, vagy ezt egy fohász­kodással fejezi ki. Ismeretesek az ezzel kapcsolatos viták, itthon vagy akár az Európai Unió alapdokumentumaival kapcsolatban is. Én azonban úgy érzem, hogy a *Himnusz* – a teljes *Himnusz*, amely végig­megy a magyar nép zivataros századain – tartalmilag és érzelmileg ezt a funkciót látja el. Hiszen mikor máskor van az alkotmányos közösség egy tagjának, aki nem alkotmányértelmező jogász, szüksége a preambulumra? Akkor, ha az alkotmánnyal megszilárdított közösséget át akarja érezni.

A magyar kultúra napján joggal beszélünk érzelmekről, hazaszeretetről, közösségünk átérzéséről. A magyar kultúra öröksége, annak szeretete, birtokolása és közösen folytatni akarása: ez tartja egyben, sőt ez alkotja a magyar nemzetet. Elnökségem egyik fő törekvése volt, hogy Európában is megismertessem és elfogadtassam a határoktól és az állampolgárságtól független kulturális nemzet fogalmát és élő valóságát.

A magyar nemzet mint kulturális értelemben vett nemzet alapja a magyar nyelv, s ehhez járul a közös történelem, a közös kultúra más területei és az identitástudat. Kölcsey is írja a *Parainesis*-ben, hogy „haza, nemzet és nyelv, három egymástól válhatatlan dolog”, ahol is a nyelv az első. Leginkább azért kell áldozatra készen lenni. Az a sír, amelyben Herder annak idején elsüllyedni látta a magyar nemzetet, a nyelv elvesztésének sírja volt. Ma a magyar nyelvért elsősorban az országhatáron kívül élő nemzetrészeknek kell naponta áldozatot hozniuk az asszimilációs nyomás ellenében. Határainkon kívül a magyar anyanyelv használata a nyilvánosságban és az államéletben egyszerre általános emberi jogi kérdés, ugyanakkor a magyar nemzet létkérdése továbbra is. Itthon pedig különösen érvényes, hogy a nyelv állapota emberi és közösségi létünk minőségének a mutatója. A Magyar Kultúra Napján időszerű fölhívni a figyelmet arra, hogy a szó­kincs szűkülésével, a helytelen hangsúllyal és mondatdallammal együtt sok más érték is sorvad. Ezért nemcsak a beszédre igaz, amit Kodály mondott: „a magyart egyre többen fűjják hamisan”.

Nyugtázzuk viszont örömmel, hogy a jobb szótárak – az Akadémiai Kiadónál, az Osirisnél – már a teljes magyar nyelv szó­kincsét tartalmazzák; a határon túli nemzetrészek szavait is. Megnyugtató, hogy az Akadémia kiáll a tudományos két­nyelvűség mellett. Mert ha az angol nélkül nem is lehet művelni a tudományt, fenn kell tartani a magyar nyelv készségét arra, hogy minden fogalmat és problémát szabatosan kifejezhessen. S ugyanez a követelmény áll megint csak a határon túli magyar nyelvre és az ottani két­nyelvűsége, mert e nélkül a magyar nyelv konyhanyelv­vé sorvad, s vele sorvad a magyar kultúra is.

Örömmel láthatjuk azt is, például az internetről tudható, hogy ma nagyon sok helyütt ünnepelik a magyar kultúra napját a határoktól függetlenül. És ahogy látjuk, azok a műsorok nem korlátozódnak az irodalomra. Sőt a legkülönbébb közösségek mutatják meg magukat látható kedvvel; s érezhető, hogy ez a nap számukra nem egy hivatalosan szervezett ünnep. Ma örömmel emlékezhetünk meg arról, hogy a magyar művészet és tudomány jelen van a világban, és hogy sokféle változatban, de mégis egységet alkotva él itt, a Kárpát-medencében. S érdemes a kultúra fogalmának tágasságára gondolnunk: a politikai kultúrára, amely intézményeket alkot, a mindennapi érintkezés kultúrájára, a műszaki kultúrára, az anyagi kultúrára vagy arra is, hogyan hoz létre az ember kultúrtájakat. Kölcsey szűkebb hazájában éppen ma alapították meg a Szatmár-Beregi Natúrparkot, amely reményt ad arra, hogy az itteni kulturális és természeti értékek egy ideillő, harmonikus gazdasági fejlődéssel együtt fennmaradnak. És, ünneplő gyülekezet, nem erőltetett, hogy ha egy-egy táj minden szépségét, múltját, lakói küzdelmeit és alkotásait egyszerre szemléljük, hasonló érzés ébred bennünk, mint amikor a *Himnusz*t halljuk vagy énekeljük.

A Kölcsey Társaság szintén a magyar kultúrának egy ilyen szép, ebből a tájból és kultúrájából fakadt termékeny hajtása. Rengeteg emberhez juttatták el Kölcsey műveit – például érettségizőknek útravalóul a *Parainesist*, óriási munkával támogatták a Kölcsey-emlékhelyek kialakítását Álmosdon, Csekén vagy a határ túloldalán, Sződemeteren is. S most nemcsak a meghívásért mondom köszönetet, és nemcsak a már hagyományos megemlékezésért a Magyar Kultúra Napján, hanem főleg ezért az áldozatos munkáért. Ez a tevékeny hazaszeretet felel meg Kölcsey elképzelésének, aki azt írta, „sok kívántatik, míg annak tiszta birtokába juthatunk”.

